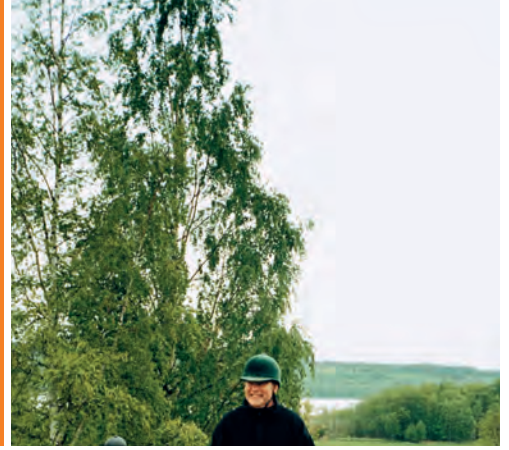

Hästen och vi – tillsammans skapas mervärden

Goda exempel på lokal samverkan

Förord

Regeringens övergripande mål är att skapa förutsättningar för fler jobb och växande företag i Sverige. Som landsbygdsminister arbetar jag för bättre villkor för företagandet på landsbygden. *Bruka utan att förbruka* är mina ledord och det handlar om att miljö och nyttjandet av naturresurser går hand i hand med ett effektivt företagande.

Nytänkande, entreprenörskap och innovation skapar nya affärsmöjligheter och är avgörande för den framtida välfärden i hela landet. Det ska vara enkelt, självklart och lönsamt att driva företag! Ett ökat företagande på landsbygden bidrar till en breddning av näringslivet och nya jobb, vilket i sin tur ger ett bättre underlag för service och boende på landsbygden. Hästnäringen är en mycket viktig del av landsbygdens näringsliv. Jag ser många möjligheter för hästverksamheter runt om i vårt land att blomstra och bidra till mervärden utanför den egna sektorn. Det finns så mycket som pågår med hästen som utgångspunkt, varje dag hela året i alla delar av landet. Aktiviteter som ger många ungdomar en värdefull fritid och nya kunskaper tillsammans med hästen. Forskning visar att kontakter med djur är viktigt för människors välbefinnande. Hästen och hästintresset bidrar också till att många familjer väljer att flytta till landsbygden, vilket i sin tur kan ge underlag för skola, barnomsorg och service utanför städerna.

Det här arbetet om hästen i samhället och lokal samverkan har gjorts på uppdrag av Landsbygdsdepartementet. Syftet har varit att belysa några praktiska fall där samverkan mellan kommuner och hästsektorn har skapat mervärden både för sektorn och för samhället i stort. I studien identifieras framgångskriterier i goda samverkans- och utvecklingsprocesser och några av dessa är: en lokal förankring och aktiva nätverk inom och utanför hästsektorn, ett kommunalt engagemang, tydlig ansvarsfördelning mellan de inblandade parterna och en bas i den befintliga föreningsstrukturen. Fallstudierna är från olika delar av landet och alla tre är goda exempel som kan fungera som inspiration för andra kommuner liksom för företag och organisationer inom hästsektorn.

Jag hoppas att många, såväl beslutsfattare som andra, kommer att använda studien som inspiration för att nå ännu längre i arbetet med att utveckla sin ort eller kommun med hästen som nav. Trevlig läsning!

Eskil Erlandsson, landsbygdsminister

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
2. Studiens utgångspunkter	6
3. En modell för att beskriva och förstå hästsektorn	7
4. Samverkan och aktuella initiativ	10
5. Tre exempel på "vinna-vinna-lösningar" – offentligt, ideellt, privat.....	13
Hästveckan i Lycksele	13
Ystad-Österlenregionens Ridledsförening	14
Ridvägsfrämjandet i Lerum	14
Framgångskriterier och fallgropar.....	15
6. Slutsatser från fallstudierna	18
Referenser	20

1 Inledning

På uppdrag av Landsbyggsdepartementet har den här studien om hästen i samhället och lokal samverkan genomförts. Utredningens syfte har varit att belysa ett antal praktiska fall, med olika drivkrafter och förutsättningar, där samverkan mellan det offentliga (kommunala) och hästsektorn har skapat mervärden både för sektorn och för samhället i stort. Resultatet redovisas kortfattat i rapporten. Arbetet har utförts under oktober–december 2012 av Christina Risshytt-Collman och Hanna Elgåker.

Fokus har riktats mot att identifiera katalysatorer och framgångskriterier i goda samverkans- och utvecklingsprocesser mellan aktörer såsom myndigheter, hästnäring, intresseorganisationer och föreningar på det regionala och lokala planet. Tre fallstudier har valts ut: Hästveckan i Lycksele, Ystad-Österlenregionens ridledsförening och Ridvägsfrämjandets ridvägsprojekt i Lerum, i tre olika regioner med skilda förutsättningar.

De viktigaste kriterierna vid urvalet har varit att hitta exempel på:

- Vardagligt småskaligt nytänkande, inom ramen för en kommuns ordinarie verksamhet, som går att lära av.
- Smarta, resurseffektiva arbetssätt och samverkansformer mellan flera aktörer, och som främjar hästsektorns utveckling och tillväxt.
- Samhällsrelevanta behov och processer, som enar hästsektorn i form av ”funktionella enheter” och involverar ideella krafter, myndigheter, näringsliv och politiken.
- Uthållighet; där aktörerna lyckats etablera en funktionell struktur och mobilisera resurser i form av frivilligt engagemang, kommunal kompetens, finansiering och politisk support.
- ”Vinna-vinna-projekt”, med utväxling och nyttoeffekter för kommunen, regionen, civilsamhället och näringslivet.

Fallen har studerats utifrån frågeställningarna *varför, vad, vem och hur*, ur politiskt-, myndighets- och hästsektorsperspektiv. Information har samlats in genom djupintervjuer vid personliga möten och per telefon. Frågeställningarna har fokuserat på; bakgrundsbeskrivning, nuläge, aktörer, mål och drivkrafter, aktiviteter, framgångsfaktorer och fallgropar, ekonomi och finansiering samt nästa steg.

Utöver intervjuarbetet gjordes en begränsad sökning på projekt och initiativ kopplade till forskning och utveckling av hästsektorn, för att se vilka frågeställningar och utgångspunkter som initieras inom forskningssamhället.

2 **Studiens utgångspunkter**

Under arbetet har ett brett angreppssätt gällande vad som påverkar hästsektorns utveckling och drivkrafter tillämpats, med utgångspunkt i sektorns struktur och funktion. Benämningen hästsektor används som definition för hela det hästrelaterade verksamhetsområdet.

Utredningen har utgått från följande förutsättningar:

Hästsektorn är diversifierad och komplex

Hästsektorn består av allt från friluftsföräggare och ridskoleryttaren, till hobbyhästägaren och professionella verksamheter med stora hästbesättningar. Barn, ungdomar och vuxna som är engagerade i hästverksamheter ingår i hästsektorn.

Människors häst- och fritidsintresse samt konsumtionskraft är basen

De flesta som håller på med hästar gör det i form av en hobby och livsstil, som tillåts kosta pengar. Det innebär i sin tur att majoriteten av landets hästar finns i tätortsnära miljöer, där en stor andel av befolkningen bor och har sina jobb och inkomster.

Organisering sker utifrån ideell logik

Hästsektorn organiseras framför allt genom ideella föreningar, kring intressegemenskap och behov, som exempelvis ridklubbar och rasföreningar, samt genom branschföreningar som Ridskolornas Riksorganisation, Travtränarnas Riksförbund och Hästföretagarna. Vid sidan om medlemsorganisationer sker också annan form av organisering, där man exempelvis delar på stall och hästskötsel. En stor del av hästsektorns verksamheter bygger på ideellt arbete.

Företagandet kommer i andra led

Företagandet uppstår genom efterfrågan på de varor och tjänster som hästintresset och hästhållningen skapar. Företag inom hästsektorn säljer primärt varor och tjänster till sektorn själv; ingen annan än en person som har häst köper hovslageri, sadlar eller träningar. Hästsektorns tillväxt ger underlag för näringsverksamheter och gör det möjligt för företag att utveckla sina affärer.

Trav- och galoppsporterna har ”egen ekonomi”

Trav- och galoppsporterna har en unik marknadsposition inom hästsektorn genom totalisatorspelet och den ”svenska spelmodellen”. Den innebär att överskottet från spelet (när spelvinster och skatt betalats ut och driften av spelbolaget ATG täckts), går tillbaka till trav- och galoppsporterna i form av prispengar, premier till hästuppfödare m.m.

Hästhållning transfererar pengar från stad till land

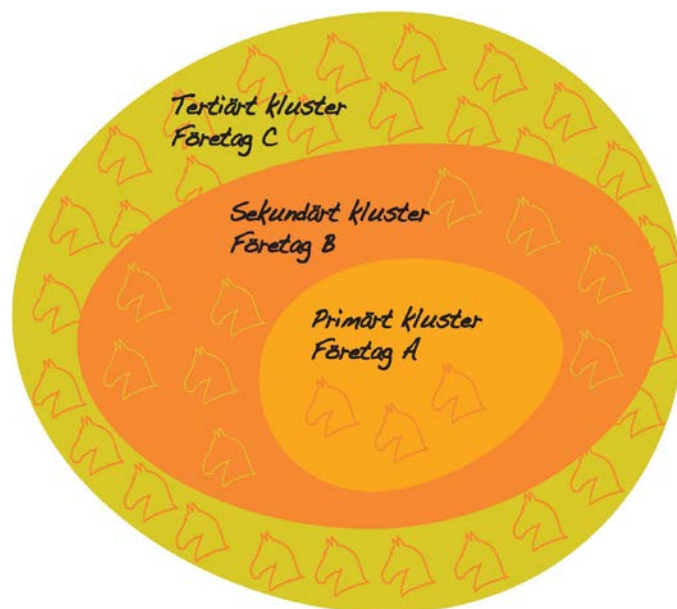
Hästhållningen – vars viktigaste drivkraft finns i hobbyverksamhet och livsstil – transfererar skattade lönedel till landsbygdsföretag genom konsumenternas/hästhållarnas köp av varor och tjänster¹.

Hästhållning bidrar till attraktiva livsmiljöer på landsbygden

Hästintresse bidrar till boende och servicestrukturer på landsbygden samt till att skapa attraktiva livsmiljöer för ungdomar och familjer. Hästhållningen drar också nytta av den redan fungerande infrastrukturen för lantbruket, med exempelvis maskiner för foderproduktion och know-how.

3 En modell för att beskriva och förstå hästsektorn

Lori Garkovich's modell visar hur ekonomin i hästsektorn kan förklaras genom kluster (figur 1). Det primära klustret innehåller de varor och tjänster som är nödvändiga för att tillgodose hästhållningens grundläggande behov (t.ex. hovvård, foder och stall) och som ofta tillhandahålls på en lokal marknad (Garkovich 2009). I detta kluster krävs inte en så stor mängd hästar för att företag (här benämnda Företag A) ska bli bärkraftiga.

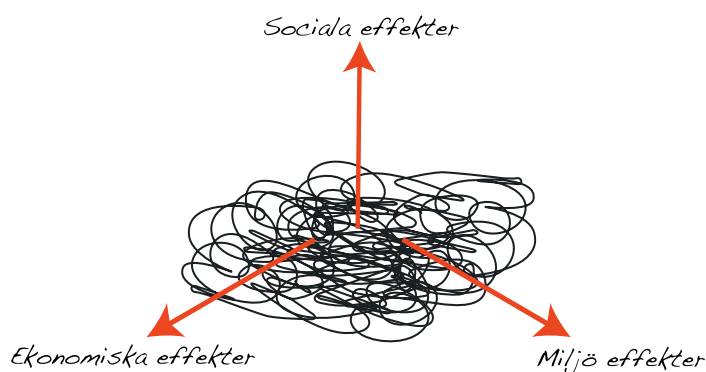
Figur 1. Hästsektorns ekonomi beskriven genom Garkovich's klustermodell.

¹ Exempelvis foder, bete, stallplats, strö, gödselhantering.

Nästa kluster omfattar behov som inte behöver tillgodose varje dag, eller är avgörande för att hålla hästen, men som ändå blir viktiga relativt snabbt (t.ex. tränare, försäkringar, veterinärvård). För att Företag B ska bli lönsamt fordras fler hästar.

Längre ut, i det tertiära klustret, kommer alltmer specialiserade företag som i sin tur kräver allt fler hästar för att få en tillräckligt stor marknad att verka på.

Första halvåret 2012 genomfördes åtta seminarier, på temat Hästen i samhällsutvecklingen och planeringen, i lika många län. Arrangörer var nätverken Regionala hästforum, i nära samverkan med respektive länsstyrelse, Boverket och Hästnäringens Nationella Stiftelse, HNS. Under seminarierna utarbetades och testades en förklaringsmodell ("Elgåkers svintomodell") på deltagare från kommuner, länsstyrelser och hästnäringen (figur 2).

Figur 2. "Svintomodellen" beskriver hästsektorn som ett gytter av aktiviteter, inriktningar och olika typer av hästhållning.

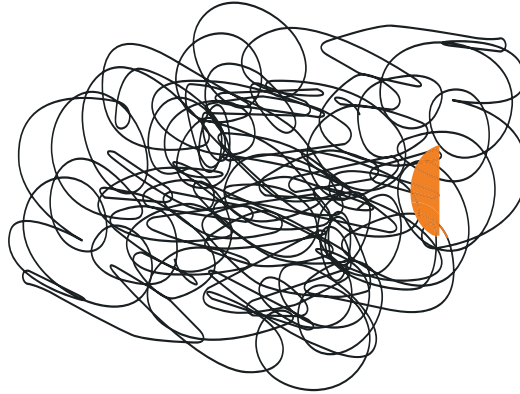
Modellen ska förstås som att "svintot" innefattar hela den mångfacetterade hästsektorn; allt från hobbyhästen till stora företag. Sektorn, som framför allt baseras på hobbyverksamhet, har social, ekonomisk och miljömässig betydelse. Den bidrar till landsbygdsutveckling, folkhälsa, fritidsaktiviteter, sociala och rekreativa värden, öppna landskap samt företagsamhet och jobb.

Sammanförs "svintomodellen" med Garkovich's modell så kan slutsatsen dras att ett välmående "svinto", där hästintresset frodas och det är praktiskt och kostnadsfritt möjligt för många människor att ägna sig åt hästar, skapar fler kommersiella möjligheter. Allt enligt den enkla principen att fler hästar möjliggör fler företag och mer specialiserade företag.

I nästa modell (figur 3) har vi under arbetet adderat "svintots" organisering, i form av olika och täta intressegemenskaper, som ridklubbar, trav- och galopp-sällskap, avelsföreningar m.m. Utmärkande drag för hästsektorn är att den består

av ett mycket stort antal föreningar med en mängd olika inriktningar. Samma person kan också ingå i flera organisationer samtidigt.

Hästsektorns organisering

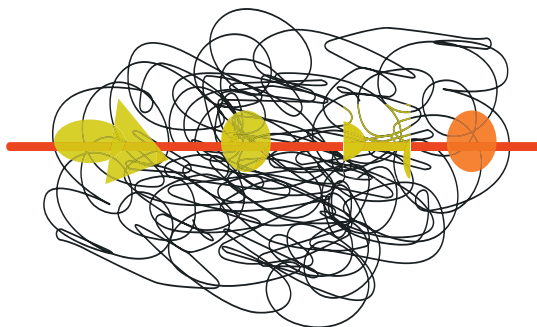

Figur 3. Hästsektorn, "svintot", organiserar sig efter de intressegemenskaper som uppstår.

De olika intressegemenskaperna kan samverka med varandra genom t.ex. gemensamma anläggningar och arrangemang. Hästsektorns fragmentering innebär dock att den är relativt dåligt rustad vad gäller att driva sina externa frågor och att argumentera för sin sak på det regionala och lokala planet.

De initiativ som redovisas i rapporten visar exempel på hur hästsektorn har börjat finna nya vägar att skapa nya intressegemenskaper, som går på tvärs igenom befintliga strukturer (figur 4). Den minsta gemensamma nämnaren i dessa är inte i första hand ett gemensamt intresse för en viss typ av häst eller verksamhet, utan ett behov av att påverka samhället utifrån ett gemensamt och lokalt behov.

Hästsektorns nya intressegemenskap

Figur 4. Hästsektorn, "svintot", har börjat organisera sig i nya intressegemenskaper utifrån nya behov.

4 Samverkan och aktuella initiativ

Basen för utveckling av hästsektorn är människors intresse för hästar och för ”livsstilen häst”. I dag finns tecken på att den stadiga tillväxt av hästsektorn som funnits sedan 1970-talet har stagnerat. Om det beror på konjunkturen, ökade kostnader, minskad tillgänglighet, ändrade demografiska förutsättningar, nya fritidsvanor eller andra orsaker är svårt att säga. Undersökningsföretaget United Minds attitydundersökning ”Svenskarna och hästen” (2010) visar att hälften av svenskarna skulle vilja ha mer kontakt med hästar än vad de har i dag, vilket trots allt signalerar ett positivt intresse.

Perioden 2006–2010 arbetade Jordbruksverket med satsningen ”Livskraftigt hästföretagande” på regeringens uppdrag. Totalt genomfördes över hundra projekt inom områdena hästföretagande, hästhållning och miljö, turism, samverkan hästnäring och kommuner/myndigheter, arbetsmiljö och uppfödning. De sista två åren riktades fokus mot utveckling av regionala samverkansforum mellan aktörer som länsstyrelser, regionförbund och kommuner samt organisationer för småföretagare, hästsport, avel och uppfödning. En extern utvärdering gjordes av genomförda projekt under perioden 2006–2008 med avseende på målpuppfyllelse, syfte och aktiviteter, dels i förhållande till Jordbruksverkets egna inriktningskrav, dels i relation till respektive projekts slutrapport.

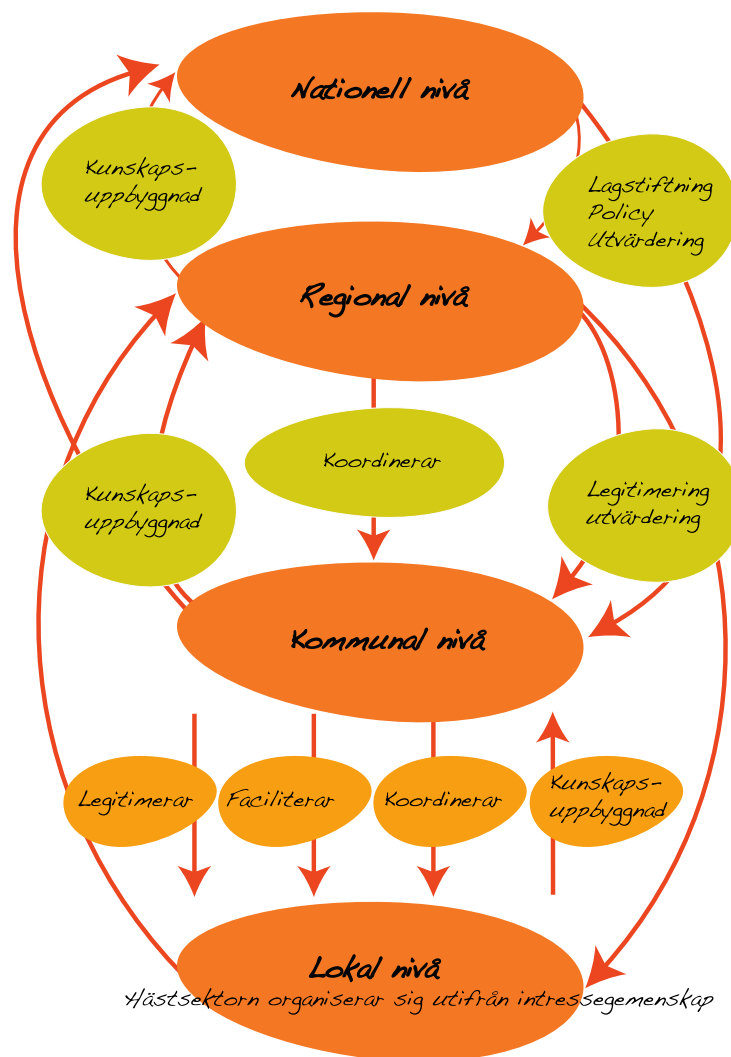
Också landsbygdsprogrammets åtgärder har kommit hästnäringen till del. Enligt rapporten Hästnäringen i Landsbygdsprogrammet, Hushållningssällskapet Skaraborg, har det investerats ca 1 miljard kronor inom hästsektorn under programperioden 2007–2013.

En fråga som har väckts under arbetet är varför hästnäringen, som omsätter så mycket pengar och som har fått så förhållandevis stora satsningar på företagande, ändå har svårt att bli företagsmässig och att samordna sig? Svaret finns bland annat i hästsektorns struktur, organisering och funktionslogik. Ofta framhålls att det är företagarens professionalism som avgör om hästföretaget blir ekonomiskt bärkraftigt eller inte. Men om det inte finns en underliggande efterfrågan och betalningsvilja blir det svårt.

Ett ensidigt tillväxt- och utvecklingsfokus på företagande som drivkraft kan innebära att viktiga dimensioner och förutsättningar som rör basen i form av hobby/fritidssektorn, riskerar att tappas bort. Fallstudierna visar att ett bredare utvecklingsperspektiv och förståelse för betydelsen av ett samspel mellan ideella, offentliga och privata intressen kan skapa samhällsekonomiska, sociala och miljömässiga nyttor och samtidigt tillvarata hästsektorns potential.

Fallstudierna visar också att horisontella samarbeten ofta leder till nya intresse-gemenskaper och i slutänden en ny social dynamik, som kan gagna hela lands-bygdens utveckling.

Nationella, regionala och lokala arenor för kommunikation och kunskapsöver-föring mellan hästsektorns och samhällets aktörer underlättar samverkan och ger möjligheter att tillvarata hästsektorn tillväxtpotential (fig. 5). Strukturen behö-ver också fungera med flöden i båda riktningar, samt stödja ett systematiskt kunskapsutbyte och lärande (Elgåker, 2011).

Figur 5. Elgåkers (2011) modell för hur hästsektorn kan förvaltas och driva frågor från den lokala nivån till den nationella. Basen är att hästsektorn formerar sig lokalt utifrån sin intressegemenskap. Denna formering behöver mötas upp lokalt, regionalt och nationellt för kunskapsuppbyggnad och utvärdering.

Hästsektorn hanterar sedan 2008 gemensamma intressefrågor på det nationella planet inom Hästnäringens Representationsråd (HRR) samt genom Avels-, Djurvälfrärd-, Miljö- och Smittskyddskommittéerna vid Hästnäringens Nationella Stiftelse, HNS. Landsbygdsdepartementets samarbetsgrupp inom hästområdet samlar företrädare för myndigheter och hästsektorns huvudorganisationer och sedan konferensen *EU Equus 2009* samverkar de europeiska hästorganisationerna genom *The European Horse Network*.

Regionalt startades i början av 2000-talet ett antal samverkansinitiativ, såsom Hästcentrum Skara, Hästhalland, Hästen i Skåne och Hästlyftet Gävleborg, med syfte att kartlägga, samordna och kompetensutveckla hästsektorn.

År 2009 presenterades Ridsportförbundets förstudie ”Regionala forum för hästsektorn – hållbar samverkan med utvecklingskraft” och året efter bildades sex pilotnätverk i form av Regionala hästforum omfattande tio län. Under 2012 arrangerade nätverken åtta seminarier runt om landet i syfte att belysa hästsektorns effekter på samhället och planeringsaspekter samt att skapa kontakt mellan myndigheter och hästsektor. Seminarierna genomfördes i nära samarbete med länsstyrelser, HNS och Boverket.

Under 2013 inleder HNS en satsning på att skapa långsiktigt hållbara och disciplinöverskridande regionala samarbets- och arbetsformer (regionala hästforum) bland hästnäringens huvudorganisationer i samtliga län. En nationell koordinator har rekryterats till HNS för uppdraget och regionala koordinators med ansvar för det regionala hästforumets funktion ska tillsättas under året. Exempel på frågor som bedömts viktiga i inledningsskedet är det nya landsbygdsprogrammet, markanvändning och tillgänglighet, behovet av moderna och funktionella anläggningar, hästsektorns förmåga att attrahera nya utövare och behålla befintliga samt kunskapsöverföring inom och utanför hästsektorn.

Fallstudierna i den här rapporten visar vilken betydelse det lokala engagemanget och samverkan har när det gäller att åstadkomma förändringar och förbättrade förutsättningar för hästsektorn. Studien visar också på betydelsen av katalysatorer i form av offentligt stöd; inte i första hand som stora insatser eller satsningar utan snarare genom att fånga upp initiativ, medverka till att legitimera och koordinera processen och att underlätta arbetet genom att erbjuda praktiskt stöd. Det är ett långsiktigt arbete att skapa förutsättningar för utveckling och tillväxt. För att öka uthålligheten och effektiviteten bidrar strukturer för samverkan som både kan fånga upp behov och bistå med förslag till åtgärder och lösningar.

Vid Jordbruksverket finns en kunskapsbank i form av bl.a. dokumentation från satsningen på Livskraftigt hästföretagande, Framtidsspaning om hästsektorn m.m. Föreliggande studie visar också att det finns goda praktiska exempel på

lokala utvecklingsinsatser som kan tjäna som inspiration och förebilder i fler regioner och kommuner.

Ett arbete som också kan nämnas i sammanhanget är Boverkets uppdrag under 2011–2012 att samordna och utveckla arbetet med samhällsplanering som stimulerar till fysisk aktivitet i vardagen. För att sprida kunskapen har Boverket tagit fram skriften *Planera för rörelse!*, som är en vägledning och idéskrift för att utveckla en byggd miljö som stimulerar till fysisk aktivitet i vardagen.

5 Tre exempel på "vinna-vinna-lösningar" – offentligt, ideellt, privat

Först ges en kortfattad beskrivning av de tre fallen. Därefter följer ett resonemang kring vad som gjort projekten framgångsrika och vad som kan utgöra fallgropar. Avslutningsvis presenteras dels ett antal konkreta slutsatser utifrån de aktuella fallen, dels några mer övergripande och allmängiltiga slutsatser.

Hästveckan i Lycksele

Travsällskapets utvecklingsbehov, kommunens ambition att stimulera lokalt engagemang och bildandet av en allians mellan kommunens hästintressenter blev år 2007 startskottet för ett fruktbart samarbete kring evenemanget Hästveckan i Lycksele. Under juli månad bjuds deltagare och publik på en vecka fylld med aktiviteter och uppvisningar, som trav- och ridsporttävlingar, hästkortege genom staden, riddarspel, långtritt, rid- och köruppvisningar, rockpub m.m.

Fem enskilda föreningar med olika verksamhetsinriktningar och ett antal företag med hästverksamhet samverkar, med syfte att främja hästsport, arrangemang och ideellt engagemang i Lycksele kommun. År 2011 togs ytterligare ett steg genom inrättandet av Hästrådet i Lycksele med huvudsaklig uppgift att föra hästsektorns talan och fungera som kontaktyta i förhållande till myndigheter m.fl. i gemensamma frågor.

Hästveckan i Lycksele enar hästintresserade, skapar intäkter för stadens näringsidkare och en attraktiv bild av kommunen. År 2012 fick Hästveckan ett rejält genombrott med 7 600 besökande, fler som valde att stanna under hela veckan och ett ökat intresse från norska besökare för arrangemanget.

Nu siktar föreningen på att ta samverkan mellan medlemsföreningarna ytterligare ett steg utanför arrangemanget av Hästveckan, med målen att öka ungdomsverksamheten och att etablera travbanan som gemensam anläggning för hästsporten med ridbanor och en bana för islandshästar.

Ystad-Österlenregionens Ridledsförening

”Sydöstran”, det vill säga Sydöstra Skånes Samarbetskommitté, är ett forum för samverkan mellan kommunerna Simrishamn, Sjöbo, Tomelilla och Ystad. År 2009 initierade ”Sydöstran” ett treårigt Leaderprojekt med målet att skapa en sammanhängande ridled genom sydöstra Skåne. Till grund låg Sjöbo kommuns förstudie ”Hästrelaterade utvecklingsmöjligheter Simrishamn-Sjöbo-Skurup-Tomelilla-Ystad”, med syfte att utveckla besöksnäringen, skapa medvetenhet om hästsektorns betydelse för regionen, hantera ökade krav på åtgärder för att tillgodose ryttarnas behov, samt att lösa säkerhetsproblem och markkonflikter.

Genom att fånga upp och samordna pågående privata initiativ mellan boendeanläggningar på temat ”Bed & Box/Hö & Hage” samt att vara tydliga med att ”kommunerna inte kan fixa allt utan hästsektorn måste också hjälpa sig själv”, kunde Ystad-Österlenregionens ridledsförening bildas 2010. Föreningens mål är att skapa goda möjligheter för en säkrare ridning i skog och mark i regionen genom ett väl utbyggt ridvägssystem (leder, slingor, stigar), som på sikt kan knytas samman till en sammanhängande Skåne-ridled. I fokus är säkerhet, ökad sysselsättning och en levande landsbygd med ”året-runt-effekt”.

Den ideella föreningen ansvarar för hela processen; från behovsinventering till genomförande, med visst stöd av kommunerna. Arbetet omfattar kontakter och samarbete med bland annat Trafikverket, Lantmäteriet, väghållare, fastighets-/markägare, kommunala tjänstemän och ridklubbar. Huvudsakligen används redan befintligt och tillgängligt vägnät. En första rid- och körled invigdes i september 2011. Man har också pågående arbeten och planer för ytterligare slingor och leder. Föreningen jobbar även aktivt med aktiviteter för att sprida information och rekrytera medlemmar för en långsiktigt hållbar verksamhet och har en hemsida (www.ystadosterlensridled.se) med länkar till samarbetspartners och näringsidkare i regionen.

Ridvägsfrämjandet i Lerum

Lerum är en både befolknings- och hästtät kommun med ca 150 invånare/km² och 4,6 hästar/km². Antalet aktiva inom ridsporten beräknas till ca 3 000 personer. Lerum har en kommunal ridanläggning och övrig ridverksamhet bedrivs på privata och ideella initiativ. År 2001 initierade Barn- och ungdomsnämnden i kommunen en utredning om stödet till ridsporten.

Föreningen Ridvägsfrämjandet i Lerum bildades 2005 med draghjälp av kommunen och med fokus på två mål; säkrare ridvägar och vägar användbara för ryttare. Ridvägsfrämjandet samlar intressenter som ryttare, markägare och ridklubbar oavsett inriktning på hästverksamheten. Till en början gjordes ett betydande arbete för att skapa opinion och förståelse hos kommunala beslutsfattare för

behovet av en ökad säkerhet och tillgänglighet till ridvägar samt för att mobilisera ridklubbar och enskilda ryttare.

År 2007 tog kommunalfullmäktige i Lerum beslutet att avsätta budgetmedel för att anlägga ridvägar. Till grund låg behovet av en satsning på flickors idrott, säkerhetsproblem och konflikter mellan trafikanter, markägare och ridande samt enskilda medborgares engagemang för bättre och säkrare ridvägar.

I dag har kommunen i nära samarbete med Föreningen Ridvägsfrämjandet, som identifierar var de största behoven finns och presenterar förslag till sträckningar, anlagt fem delsträckor ridvägar till en kostnad av ca 7 miljoner kronor, finansierat med kommunala medel. Visionen är att kunna rida runt hela kommunen, men initialt byggs delar i prioriterade områden som kan knytas ihop i ett senare skede.

För arbetet skapade kommunen en projektorganisation med externa experter på anläggning, markägarförhandlingar och avtal samt hästsektorn. Arbetsprocess och erfarenheter har löpande dokumenterats och i dag finns en ökad kunskap inom hela den kommunala förvaltningen om hästsektorns behov vid planering m.m. Målsättningen är att fortsättningsvis kunna sänka kostnaderna för anläggande av ridvägar genom en förbättrad framförhållning och samplanering med exempelvis motionsspår, leder och vägar för flera kategoriers behov.

Ridning presenteras på Lerums hemsida under rubriken *Friluftsliv och aktiviteter* med länkar till kommunens ridklubbar. Där finns också information om ridvägar, föreningen Ridvägsfrämjandet och om allemansrätten. Föreningen Ridvägsfrämjandet har också en egen hemsida (www.ridvaglerum.se).

Framgångskriterier och fallgropar

De tre fallstudierna har haft delvis olika utgångspunkter; i Lycksele har hästsektorn själv initierat och definierat projektet, i sydöstra Skåne initierades och definierades projektet inledningsvis ovanifrån som ett kommunalt destinationsprojekt och i Lerums kommun möttes pågående processer inom hästsektorn och kommunen genom en tydlig politisk vilja.

Gemensamt för de tre är att det i grunden finns en eller ett fåtal engagerade eldsjälar som driver en fråga som är relevant på det lokala planet. Drivkraften i förändringsviljan ligger i en önskan att förändra sin närmiljö på ett positivt sätt. Detta har i exemplen mötts upp av den lokala administrationen (på politisk- och/eller tjänstemannanivå) på ett funktionellt sätt, vilket innebär att kommunen har förstått och legitimerat behovet bl.a. genom att understödja de personer som drivit frågorna och genom att underlätta föreningsbildningarna.

- *Vi medborgare som råkar ha det största intresset måste hjälpa oss själva*, uttryckte en ridande tjänsteman i Tomelilla kommun.

Lycksele kommun har samverkan med föreningslivet som ett insatsområde i kommunens utvecklingsplan och arbetar aktivt med den ideella sektorn för att skapa en attraktiv kommun och för att utveckla besöksnäringen. Genom att tidigt se möjligheter och bidra med kunskapsstöd kunde kommunen hjälpa Hästveckan att komma igång. I Ystad-Österlenregionen tog arbetet fart först när Sydöstra Skånes samarbetskommitté, "Sydöstran", kontaktade hästsektorns intressenter i regionen, hittade eldsjälarnas initiativ och samordnade ansökan om ett treårigt Leaderprojekt. I Lerum började det hända saker när kommunen samlade ridvägsintressenterna till ett allmänt möte. Detta ledde fram till att föreningen bildades, kommunpolitikerna satte av budgetmedel och en samverkansstruktur etablerades mellan projektets professionella organisation och föreningens frivilligarbete.

De tre föreningarna i fallstudien samlar intressenter horisontellt kring ett nytt och gemensamt intresse, oavsett typ av häst eller verksamhetsinriktning. Föreningsformen ger arbetet en tydlig inriktning, struktur och legitimitet. Hästveckan i Lycksele, Ridvägsfrämjandet i Lerum och Ystad-Österlens Ridledsförening har alla tre enat hästsektorn runt nya intressegemenskaper i samspel med omvärlden, såsom myndigheter, näringsidkare och privata markägare.

Exemplen skiljer sig åt i hur förvaltningen av projekten ser ut. I verksamheterna i Lycksele- och Ystad-Österlen är det hästsektorn själv som har huvudansvaret att driva sina intressen. Här bidrar inte kommunen med en stor ekonomisk finansiering, utan med "det som en kommun är bra på". Detta innebär t.ex. att kommunen ställer upp med genomförandestöd i form av personal, utrustning och maskiner, möteslokaler etc. I Ystad-Österlen och Lerum handlar det om att skapa en bättre infrastruktur för ryttare, men ansvarsfördelningen mellan de ideella och offentliga insatserna och lösningarna skiljer sig åt.

I de tre fallstudierna framträder två huvudaktörer som nyckelgrupper för att få projekten att utvecklas; dessa är hästsektorns ideella intresseorganisationer, med eldsjälar och entreprenörer som ser nyttan av att samverka och som samlar "hästfolket" kring en ny intressegemenskap, och politiska beslutsforum och myndigheter som möter upp engagemanget på rätt sätt.

I exemplet Lycksele finns en stark kultur av samverkan mellan kommunens offentliga och ideella krafter, men även en god koordination mellan kommunens förvaltningar. Begränsade resurser gör det nödvändigt att jobba med att stödja och förvalta lokala initiativ underifrån och arrangemang som Hästveckan lockar besökare samt bidrar till kommunens tillväxt och attraktivitet. Hästveckans

utveckling visar också vilken effekt uppmuntran och bekräftelse av frivilligt engagemang kan generera.

- *Föreningslivet skapar möten mellan människor som i sin tur skapar inkomstmöjligheter för besöksnäringen och handeln*, säger en representant för kommunstyrelsens i Lycksele.

En viktig fråga som utredningen vill väcka, och som kopplas till vem som har ansvar för vilka steg i processen, är projektgenomförande i relation till förvaltning av det som projektet genomfört. Det är tydligt att frågan hanteras på skilda sätt i de olika exemplen:

I Lycksele vilar huvudansvaret på den ideella sektorn, men kommunen går in med det stöd som är möjligt utifrån förvaltningens uppdrag. I Ystad-Österlen har ridledsprojektet hela ansvaret och kommunernas roll och stöd är mer otydligt. I exemplet Lerum har kommunen axlat ett större ansvar genom beslutet att anlägga hållbara ridvägar i enlighet med kommunal policy och standard, vilket minskat eldsjälarnas påverkan.

Det är viktigt att vara medveten om skillnaden i att genomföra utvecklingsuppdrag och att förvalta resultaten av dem. Det är inte nödvändigtvis eldsjälarna som är bäst lämpade att förvalta det genomförda projektet och inte heller är det säkert att kommunen ska ta hela ansvaret, eftersom det då finns en risk att engagemanget underifrån försvinner. För att rätt saker ska bli genomförda krävs det en förståelse för de olika rollerna och stegen i processen.

Exemplen från Lerum och Ystad-Österlen visar att frågor som rör markanvändning och tillgänglighet ofta leder till långa och komplicerade kompetens- och resurskrävande processer, som fordrar en stor uthållighet för att ”komma i mål”. ”Hästvägar” som integreras i den kommunala planeringen kan ge hållbara och långsiktiga lösningar där konflikter kan undvikas och trafiksäkerhet uppnås.

Flera faktorer, såsom urbaniseringen, lokalpolitikens professionalisering och att kommunerna drivs enligt företagarprinciper, gör att klyftan mellan kommuner och föreningsliv har ökat (Leopold, 2006). Eldsjälarna styrs av ideell logik och utan egentlig egen vinning och det finns en risk att deras engagemang och vilja att driva utveckling försvagas över tid.

Fallet Ystad-Österlen hade till en början stort företagsfokus och ett uppifrån- och- nedperspektiv på det som skulle göras. Som arbetet var upplagt ursprungligen var det i princip tänkt som ett destinationsprojekt för turridding och ”Bed and Box”, vilket är en liten del av hela utvecklingspotentialen. Med det här angreppssättet fokuserade kommunerna inledningsvis på ett smalt segment av

sektorn. Först när den lokala fritidsridningens behov och aktörer involverades tog processen fart.

I Lerum var det ett annat angrepps- och synsätt från kommunen jämfört med Ystad-Österlenprojektet. Politikerna såg initialt möjligheter för näringslivet, medan fritidsförvaltningen hade ett rättvise- och genusperspektiv med fokus på att främja flickors möjligheter att ägna sig åt ridning som fritidsverksamhet på ett tryggt sätt.

- *Trettonåriga flickor som är ute och rider på sin ponny ska inte behöva bli utskällda av folk*, säger en tjänsteman vid Lerums kommun.

En annan fråga som har väckts under arbetets gång är behovet av kommunikation och kunskapsöverföring. De tre exemplen visar att det är på den lokala nivån som den faktiska utvecklingen sker. I Ystad-Österlen har man kunnat dra nytta av värdefulla erfarenheter från Vellinge kommuns ridstigsarbete.

Det finns ett behov hos hästsektorns organisationer - regionalt och nationellt - att fånga upp och driva frågor av samhällskaraktär som ligger utanför den omedelbara intressesfären. Genom att identifiera reella behov och kunna systematisera, koppla samman och kanalisera erfarenheter finns ofta en potential att stärka hästsektorns lokala utveckling och handlingskraft.

6 Slutsatser från fallstudierna

De tre fallstudierna visar på ett bra sätt hur samverkan mellan ideella krafter och kommunen skapar värden. Kommunerna får en betydelsefull samhällsinsats utförd (utan stora ekonomiska insatser), med effekter på exempelvis besöksnäring, jobb och företagsamhet, kommunens attraktivitet som livsmiljö samt ökad tillgänglighet och säkerhet för ryttare. För att nå dit behöver kommunen kunskap om vad exempelvis ridvägarna eller multisportanläggningen eller arrangemang som Hästveckan tillför i ett både brett och långsiktigt perspektiv.

Det lokala engagemanget utgör en viktig resursförstärkning och möjlighet för kommunen att kunna möta upp hästsektorns önskemål och behov samt att identifiera och lösa problem. Ett arbetssätt där kommunen fångar upp idéer och initiativ, fungerar som katalysator i processen och bygger stödjande strukturer har visat sig framgångsrikt i de tre exemplen.

Exemplen visar att samverkan mellan hästsektorns lokala aktörer, kring nya och samhällsrelevanta intressegemenskaper, dels leder till ett ökat gehör från det

offentliga, dels ökar den egna handlingskraften och förmågan att nå önskade förändringar.

Framgångsfaktorer i de tre exemplen är:

- personligt intresse, lokal förankring och gott ledarskap,
- stödjande och engagerade kommuner,
- en enad hästsektor som samlas kring lokala intressegemenskaper,
- föreningar som ger arbetet struktur och legitimitet,
- uthållighet; ideellt arbete innebär långa processer och en uthållighet krävs för att arbetet ska bli långsiktigt hållbart,
- tydliggörande av projekt- och förvaltningsfasen och ansvarsfördelningen i dessa faser.

De mer övergripande slutsatserna från fallstudierna är:

- horisontella samarbeten mellan ideella, offentliga och privata aktörer har potential att utveckla nya intressegemenskaper och i slutändan en ny social dynamik som kan gagna hela landsbygdens utveckling,
- utvecklade samarbetsformer mellan det offentliga och det ideella stödjer innovationer, verksamhetsutveckling och problemlösning,
- det behövs kunskapsuppbyggnad genom praktiska exempel samt genom forskning och kunskapsutveckling baserad på hästsektorns faktiska struktur och förutsättningar.

Sammanfattningsvis kan sägas att det finns goda exempel på lokal samverkan som gagnar både hästsektorn och samhället. Det finns också områden med koppling till hästsektorn och dess verksamheter som har potential att utvecklas och ge samhällsvinster. För flera av dessa områden finns ett behov av att ny kunskap kommer till nytta för företagen och andra delar av hästsektorn.

Referenser

Backman, C Sundberg, K (2012) Hästnäringen i Landsbygdsprogrammet. Hushållningssällskapet Skaraborg.

Elgåker, H (2011) Horse Keeping in Peri-Urban Areas, Changing Land Use with Possibilities and Conflicts (Diss. SLU, Faculty of Landscape Planning, Horticulture and Agricultural Science).

Garkowich, L (2009) "We´re not horsing around" Conceptualizing the Kentucky Horse Industry as an Economic Cluster. Journal of the community development society 39(3).

Leopold, C (2006) Professionell ideell, om att verka med ideell logik, Sober Förlag.

Palmgren Karlsson, C (2009) Utvärdering av Jordbruksverkets satsning Livskraftigt hästföretagande 2006-2008. SLU, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, Avdelningen för produktionssystem, rapport 25.

Pesonen, R. (2012) Current status of the Equine sector in the central Baltic region (Finland, Latvia and Sweden).

Risshytt-Collman, C (2009) Regionala forum för hästsektorn – hållbar samverkan med utvecklingskraft. Svenska Ridsportförbundet.

United Minds (2009) Svenskarna och hästen.

Intervjuer med personerna nedan som delat med sig av tankar, idéer och erfarenheter:

Ann-Charlotte Lindström, ordförande föreningen Hästveckan i Lycksele

Ulf Öhlund, tjänsteman Fritid, Lycksele kommun

Anna Johansson, ordförande Lycksele Travsällskap och styrelseledamot Hästveckan i Lycksele

Lilly Bäcklund (S), politiker, kommunstyrelsens ordförande, Lycksele

Karin Blomberg, ordförande Ridvägsfrämjandet i Lerum

Bo Backman, tjänsteman Fritidsförvaltningen, Lerums kommun

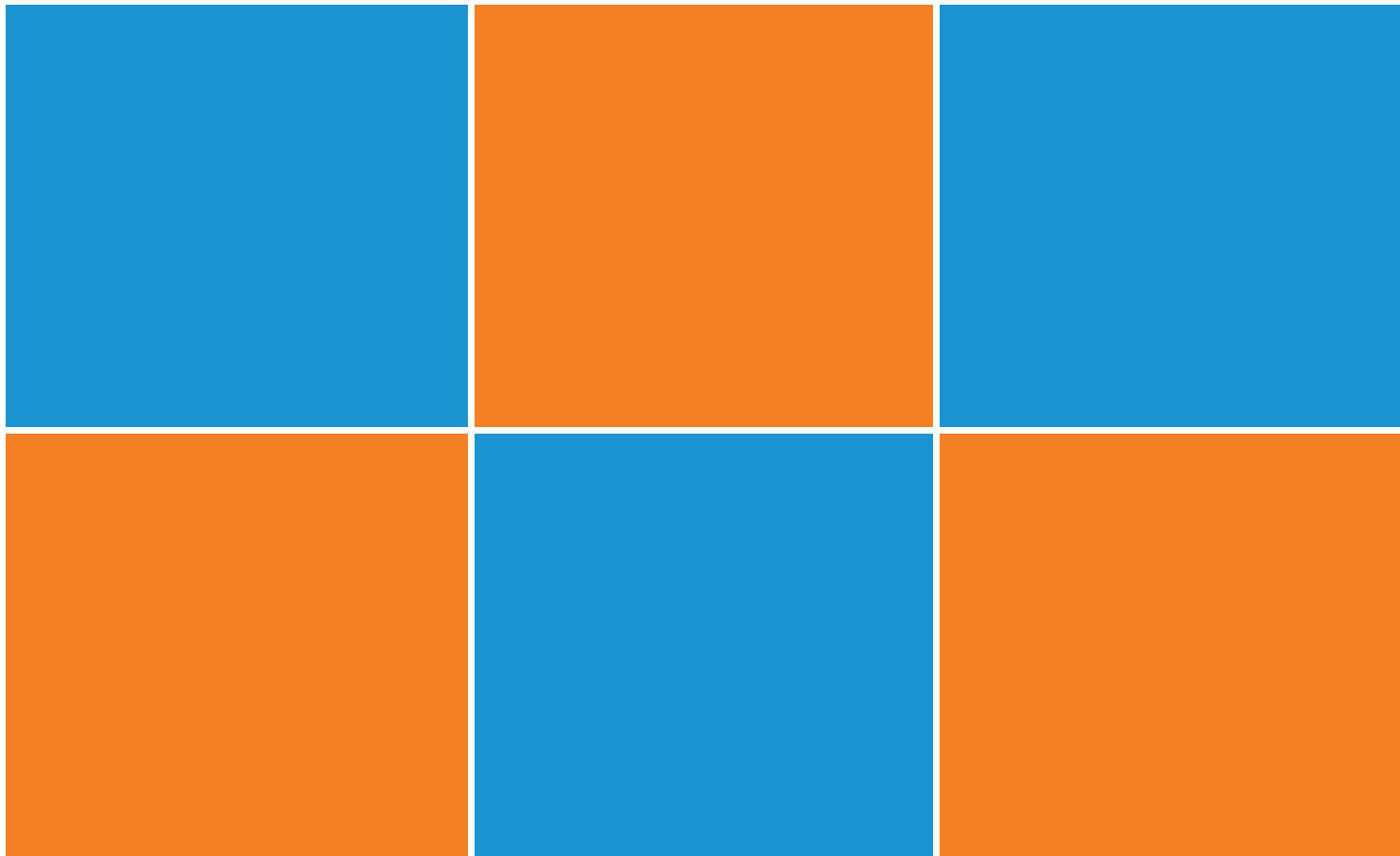
Eva Andersson (M), ordförande näringslivs- och turismberedningen, Lerums kommun

Ulla Cronwall projektledare Ystad-Österlens Ridledsförening

Helena Berlin, tjänsteman Tomelilla kommun

Ylva Wallström, kultursekreterare Sjöbo kommun

Kristina Rosberg, kanslichef Ystad kommun

REGERINGSKANSLIET

Landsbyggsdepartementet

103 33 Stockholm

Produktion: Landsbyggsdepartementet
Tryck: Elanders, Oktober 2013
Artikelnr: L 2013.003
Omslagsföton: Susanne Walström/Johnér, Jann/Johnér